

Livslöner för kvinnliga och manliga akademiker

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
Förutsättningar och antaganden	5
Skillnader i livslön mellan kvinnor och män	7
Utbildningens avkastning för kvinnor och män	9
Avslutande kommentarer	12
Litteraturlista	13

Livslöner för kvinnliga och manliga akademiker

Thomas Ljunglöf och Linda Simonsen

© Saco 2021

ISBN: 978-91-88019-48-6

www.saco.se

Sammanfattning

Sverige brukar i olika undersökningar rankas som ett av världens mest jämställda länder. Trots det lönar sig arbete olika mycket för kvinnor och män. En förklaring till det är att kvinnor och män läser olika utbildningar som leder till yrken med olika löner. Men även inom samma utbildning och yrke kan det finnas löneskillnader mellan kvinnor och män. Löneskillnader som kan bli väldigt stora när de summeras över livet.

I denna rapport beräknas livslöner separat för kvinnor och män som har läst olika högskoleutbildningar. Livslönerna tar inte bara hänsyn till löner utan också till inkomstbortfall under studietiden, arbetslöshet, pension, inkomstskatt och studiemedel. Beräkningarna visar om det lönar sig ekonomiskt att skaffa sig en akademisk examen jämfört med att börja arbeta direkt efter avslutat gymnasium. I rapporten redovisas skillnader i livslön mellan högskoleutbildade och gymnasieutbildade samt skillnader både inom och mellan olika högskoleutbildningar.

Resultaten visar att manliga akademiker har en beräknad nettolivslön som uppgår till ungefär 23,4 miljoner. Motsvarande siffra för kvinnliga akademiker är ungefär 19,7 miljoner. Skillnaden är ungefär 3,7 miljoner kronor vilket innebär att kvinnliga akademiker har 15,8 procent lägre nettolivslön än manliga akademiker. För många utbildningar är skillnaden endast några procent. Men det finns också några utbildningar som har stora löneskillnader, exempelvis ekonomutbildningen. Beräkningarna visar också att gymnasieutbildade män som läst det naturvetenskapliga eller samhällsvetenskapliga programmet men valt att inte studera vidare på högskolan har ungefär samma livslön som kvinnor som har en lång högskoleutbildning. Uppenbarligen kan män få en relativt god löneutveckling utan att läsa på högskolan. För kvinnor är högskoleutbildning ofta en förutsättning för en bra lön och karriär.

I lönsamhetsberäkningarna jämförs högskoleutbildade män med gymnasieutbildade män och högskoleutbildade kvinnor med gymnasieutbildade kvinnor. För båda könen varierar lönsamheten mycket mellan olika utbildningsinriktningar. Resultaten visar också att högskoleutbildning är mer lönsam för kvinnor än för män. För samtliga undersökta utbildningsinriktningar är avkastningen högre för kvinnor än för män. För kvinnor är endast ett fåtal av de undersökta utbildningarna olönsamma medan för männen är det betydligt fler.

Kvinnliga akademiker har lägre genomsnittlig livslön än manliga akademiker. Samtidigt har de ett större ekonomiskt utbyte av en akademisk examen än högskoleutbildade män har. Det beror bland annat på att kvinnor har ett lägre inkomstbortfall under studietiden. Men den viktigaste förklaringen till kvinnors högre avkastning av högskolestudier är att män kan få relativt bra löner utan högskoleutbildning medan för kvinnor krävs det ofta en högskoleutbildning för en god löneutveckling.

Individen kan till viss del påverka sin egen livslön genom de val som den gör vad gäller utbildning, jobb och familj. Men politiker och arbetsgivare, såväl privata som offentliga, har ett stort ansvar för att exempelvis synliggöra och värdera kvinnors utbildning och kompetens och för att skapa goda förutsättningar för ett jämställt föräldraskap. Då ökar också förutsättningarna för jämställda livslöner.

Inledning

Den svenska arbetsmarknaden är kraftigt könsuppdelad. Män och kvinnor läser olika utbildningar och arbetar i olika yrken, branscher och sektorer. De tar också olika stort ansvar för hem och familj. Dessutom tjänar män mer pengar än kvinnor. Samtidigt beskrivs Sverige som ett av de mest jämställda länderna i världen¹.

Medlingsinstitutets beräkningar visar att löneskillnaden mellan män och kvinnor är ungefär tio procent med stor variation mellan olika sektorer.² I dessa beräkningar jämförs månadslöner. Ett annat sätt att mäta ekonomiska skillnader mellan män och kvinnor är att anlägga ett livscykelperspektiv. Detta perspektiv är viktigt i synnerhet när man analyserar akademikers löner eftersom de kan variera stort över livet, bland annat på grund av den långa studieperioden då inkomsten ofta är låg. Inkomstskatt, arbetslöshet och pensioner är ytterligare faktorer som bör inkluderas i livslöneberäkningarna och som kan ha stor betydelse för hur lönsamt arbete och utbildning blir.

Saco har publicerat livslöneberäkningar sedan 1960-talet. I den senaste rapporten som publicerades 2020 studerades livslöner för olika utbildningar totalt, dvs för kvinnor och män tillsammans. Den visade att de utbildningar som var olönsamma främst var kvinnodominerade utbildningar som leder till arbete i offentlig sektor.³

I denna rapport beräknas separata livslöner för män och kvinnor med olika högskoleutbildningar. Rapporten belyser flera olika frågor. Hur ser skillnaden mellan män och kvinnor ut när löner summeras över hela livet samtidigt som hänsyn tas till pension, arbetslöshetsrisk, inkomstbortfall under studietid och inkomstskatter? Hur ser livslöneskillnaden ut mellan män och kvinnor med samma akademiska utbildning? Hur ser avkastningen för olika utbildningar ut när man jämför med gymnasieutbildade med samma kön? Rapporten avslutas med en diskussion om olika faktorer som kan påverka livslönerna och löneskillnaden mellan kvinnor och män.

1 Se text World Bank 2020.

2 Medlingsinstitutet 2020.

3 Denna rapport använder samma dataunderlag och metod som Ljunglöf och Simonsen 2020.

Förutsättningar och antaganden

Det finns ett antal olika tillvägagångssätt för att jämföra löner och lönsamhet av utbildning mellan olika utbildningsnivåer, utbildningsinriktningar, kön eller individer. Ofta jämförs månadslöner, något som man till exempel gör vid beräkningar av utbildningspremier eller könslönegap.⁴ Det är beräkningar som är enkla att göra och som ger en viss typ av information. Dessa beräkningar visar dock endast intäkterna av studier (lönen) men bortser från de stora kostnader som akademikerna haft under studietiden, t ex i form av kostnader för studielån eller inkomstbortfall då de studerar istället för att arbeta. De behöver därför kompletteras med andra beräkningar.

I livslöneberäkningarna inkluderas lön (omräknad till heltid), studiemedel och pension. Hänsyn tas även till inkomstskatt, inkomstbortfall, arbetslöshetsrisk och återbetalning av studielån. Livslöneberäkningarna visar om det lönar sig ekonomiskt att skaffa sig en akademisk examen jämfört med att börja jobba direkt efter avslutat gymnasium. Jämförelse av livslöner för personer med olika utbildningsbakgrund eller kön ger därmed en mer rättvisande bild av de privatekonomiska förhållandena än enkla månadslönejämförelser.

När vi beräknar livslönerna görs en tvärsnittsanalys och utjämnade lönekurvor skattas och kompletteras med information och antaganden om studietid, studiemedel, skatter, arbetslöshet och pension. Beräkningarna avser åldrarna 19–85 år.

I denna studie utgår vi i huvudsak från data från 2018⁵ och individer i olika åldrar används för att representera en livscykel. Beräkningarna baseras på lönestrukturstatistiken som Statistiska Centralbyrån årligen samlar in för Medlingsinstitutets räkning. I lönestrukturstatistiken ingår alla offentliganställda i landet samt ungefär hälften av dem som arbetar i den privata sektorn. Det lönebegrepp som används benämns månadslön i lönestrukturstatistiken.⁶ Alla löneuppgifter avser heltidslöner, vilket innebär att lönen för personer som arbetar deltid har räknats upp till heltid.⁷

Gruppen "Samtliga akademiker" avser i den här studien personer med minst treårig examen från universitet eller högskola exklusive forskarutbildade. De olika utbildningsinriktningarna som analyseras följer i huvudsak en indelning som tagits fram av SCB.⁸ I beräkningarna av högskoleutbildningarnas avkastning utgörs jämförelsegruppen av gymnasieutbildade som har en studieförberedande gymnasieutbildning från naturvetenskapsprogrammet (NV) eller samhällsvetenskapsprogrammet (SP) eller motsvarande utbildningar från gymnasieskolans tidigare linje eller programindelning som högsta utbildning. I samhällsvetenskapsprogrammet ingår även utbildade från ekonomiprogrammet och humanistiska programmet.

4 Se t ex Medlingsinstitutet 2020, OECD 2020, och Regnéer och Simonsen 2016.

5 Med undantag för arbetslöshetsuppgifterna som baseras på ett genomsnitt för perioden 2014-2018.

6 Månadslön i lönestrukturstatistiken omfattar fast lön inklusive fasta tillägg samt diverse rörliga lönetillägg, som till exempel tillägg för skift eller oekväm arbetstid, ersättning för jour och beredskap etcetera. För timanställda har timlönerna räknats om till månadslön. Samtliga deltidslöner räknas upp till heltid.

7 Beräkningarna tar inte hänsyn till skillnader i arbetstid. Då det är vanligare att kvinnor arbetar deltid innebär det att de faktiska löneskillnaderna sannolikt underskattas.

8 För en utförligare beskrivning av datamaterialet se Ljunglöf och Simonsen 2020.

När kvinnor jämförs med kvinnor är det tydligt att akademisk utbildning är positivt för livslönen, nästan oavsett vilken inriktning som väljs.

Vi antar att högskolestudier påbörjas direkt efter gymnasiet, d v s höstterminen då man fyller 19 år. Studierna sker på heltid och studenten tar maximalt belopp för studiebidrag och studielån enligt 2018 års nivå. Studietiden beräknas utifrån uppgifter från Universitetskanslersämbetet och SCB om normalstudietid vilket vanligtvis innebär en termin längre än nominell studietid. Årsinkomst från förvärvsarbete under studietiden antas uppgå till 60 000 kr.⁹

Den lönestatistik som används vid livslöneberäkningarna avser 2018. Därför har 2018 års regler för inkomstskatt använts för grundavdrag, skiktgränser och jobbskatteavdrag. Beräkningarna bygger på en genomsnittlig kommunalskatt som är 32,12 procent. En kyrkoavgift (inklusive begravningsavgift) på 1,24 procent ingår också i kalkylerna.

Arbetslöshetsuppgifterna baseras på statistik från Arbetsförmedlingen avseende inskrivna arbetslösa, det vill säga öppet arbetslösa och sökande i program. Arbetslösa personer antas få arbetslöshetsersättning och nivån på den har beräknats utifrån kvinnors respektive mäns genomsnittliga lönenivå inom varje utbildnings- och åldersgrupp. Taket i arbetslöshetsförsäkringen var dock så pass lågt 2018 att arbetslöshetsförsäkringens högsta dag-

penning har använts som inkomst för de allra flesta grupper. Den lönenivå som används vid jämförelse mellan akademiker och gymnasieutbildade utgörs av ett vägt medelvärde mellan den beräknade medellönen för varje åldersgrupp och den beräknade arbetslöshetsersättningen för respektive åldersgrupp, där andelen arbetande respektive arbetslösa utgjort vikt. För att undvika att konjunkturläget får alltför stor inverkan på resultaten baseras arbetslöshetsuppgifterna på ett genomsnitt för perioden 2014–2018.

I livslöne-kalkylerna antas gymnasieutbildade gå i pension vid 65 års ålder och akademiker vid 66. Eftersom livslönen beräknas till och med 85 års ålder utgörs de sista 19–20 åren av pension. Fram till pensionsåldern görs avsättningar till den allmänna pensionen och tjänstepensionen enligt gällande regler för respektive pensionskomponent. Tjänstepensionen utgörs här av ITP 1 för privatanställda, AKAP-KL för anställda inom kommuner och regioner samt PA16 för statligt anställda. I ITP1 har även flexpension motsvarande en procent av lönen inkluderats.¹⁰

⁹ Baserat på den genomsnittliga arbetsinkomsten 2018 för personer i åldersgruppen 19–27 år som haft fullt studiebidrag enligt statistik från SCB.

¹⁰ Den här studien innehåller inga sektorsfördelade resultat varför de utbetalade tjänstepensionerna först beräknats för var och en av de olika sektorerna enligt respektive avtal, och därefter vägts ihop i enlighet med de olika utbildningsgruppernas fördelning på de olika sektorerna. En längre beskrivning av pensionsberäkningarna och antagandet om pensionsåldrar återfinns i Ljunglöf och Simonsen 2020.

Skillnader i livslön mellan kvinnor och män

Hur ser skillnaderna i livslön ut mellan kvinnliga och manliga akademiker med olika utbildningar? Och hur ser en jämförelse med gymnasieutbildades livslöner ut?

Tabell 1 visar att kvinnliga akademiker har en beräknad nettolivslön på ungefär 19,7 miljoner. Motsvarande belopp för manliga akademiker är ungefär 23,4 miljoner. Skillnaden är ungefär 3,7 miljoner kronor. Det innebär att kvinnliga akademiker har 15,8 procent lägre nettolivslön än manliga akademiker.¹¹ Kvinnliga akademiker har alltså 84,2 procent av de manliga akademikernas livslön.¹²

Skillnaden för män och kvinnor totalt är, med något enstaka undantag, högre än för de enskilda utbildningarna som ingår i studien. Inom varje utbildningsinriktning är skillnaden ganska liten, men den blir stor på totalen eftersom kvinnor och män, i stor utsträckning, läser olika utbildningar. Det är exempelvis vanligare att män har en ingenjörutbildning som ger en hög livslön och att kvinnor har en lärarutbildning eller vårdutbildning som ger lägre livslöner.

För de flesta utbildningsinriktningar är nettolivslönen lägre för kvinnor än för män men det finns några undantag. Kvinnor med teologisk utbildning har en livslön som är något högre än män med samma utbildning. För arkitekt-, veterinär- och biomedicinsk analytikerutbildning är livslönerna ungefär lika stora för män och kvinnor. De som har utbildningar inom journalistik/media och kemist har också i stort sett lika livslöner.

Det finns ett antal utbildningar med relativt stora livslöneskillnader. Dessa skillnader kan ha flera olika förklaringar. Störst skillnad i nettolivslön, 14,7 procent, har de med ekonomutbildning. Detta beror bland annat på att männen oftare jobbar i privat sektor och i branscher med högre löner samt är chefer i större utsträckning. Livslöneskillnaderna för de med jurist- eller ingenjörutbildning har sannolikt liknande förklaringar.

Tabell 1 redovisar också livslöner för jämförelsegrupperna med gymnasieutbildade kvinnor och män från samhällsvetenskapliga programmet (SP) och naturvetenskapliga programmet (NV). Gymnasieutbildade kvinnor från SP- och NV-programmen har en nettolivslön på ungefär 16,8 miljoner kronor. Gymnasieutbildade män från SP- och NV-programmen har en nettolivslön på ungefär 19,9 miljoner kronor. Den genomsnittliga nettolivslönen för högskoleutbildade kvinnor är enligt samma tabell ungefär 19,7 miljoner. Det innebär att i genomsnitt har gymnasieutbildade män ungefär samma livslön som kvinnliga akademiker. Män kan alltså få en bra livslön utan högre studier. För kvinnor är högre studier ofta en förutsättning för en bra livslön.

¹¹ Ett annat sätt att beräkna skillnaden är att utgå från kvinnornas nettolivslön. Resultatet blir då att manliga akademiker har en nettolivslön som är ungefär 19 procent högre än kvinnliga akademikers ($3,7/19,7=0,188$).

¹² Detta sätt att beräkna löneskillnader, d v s att ange kvinnors lön som en andel av mäns lön och att ange hur mycket lägre lön kvinnorna har jämfört med männen, används bland annat av Medlingsinstitutet i deras beräkningar av löneskillnader mellan män och kvinnor. Se t ex Medlingsinstitutet 2020.

Män kan få en relativt god löneutveckling utan att läsa på högskolan. För kvinnor är högskoleutbildning ofta en förutsättning för en bra lön och karriär.

Tabell 1 Utbildningsinriktning	Män netto- livslön Mkr	Kvinnor netto- livslön Mkr	Skillnad i kronor Mkr	Skillnad i procent
<u>Pedagogik och lärarutbildning:</u>				
Lärarutbildning för grundskolans tidigare år	18,3	17,6	0,7	3,8%
Ämneslärarutbildning, allmänna ämnen	18,9	18,2	0,7	3,7%
Lärarutbildning, praktisk-estetiska ämnen	18,3	17,6	0,7	3,8%
Yrkeslärarutbildning	18,5	18,2	0,3	1,6%
<u>Humaniora och konst:</u>				
Humanistisk utbildning	17,5	17,3	0,2	1,1%
Konstnärlig utbildning	17,4	16,7	0,7	4,0%
Teologisk utbildning	18,1	18,4	-0,3	-1,7%
Biblioteks- och informationsvetenskaplig utb	16,8	16,5	0,3	1,8%
<u>Samhällsvetenskap, juridik m m:</u>				
Ekonomutbildning	27,2	23,2	4,0	14,7%
Personal/beteendevetarutbildning	20,8	19,8	1,0	4,8%
Juristutbildning	27,1	24,7	2,4	8,9%
Journalistik och medievvetenskaplig utbildning	20,0	19,9	0,1	0,5%
Psykologutbildning	20,0	19,5	0,5	2,5%
Samhällsvetar- och förvaltningsutbildning	21,8	20,6	1,2	5,5%
<u>Naturvetenskap, matematik och data:</u>				
Biologutbildning	18,5	18,2	0,3	1,6%
Systemvetenskaplig/allmän datautbildning	22,8	21,5	1,3	5,7%
Geovetenskaplig utbildning	19,2	18,9	0,3	1,6%
Kemistutbildning	19,3	19,2	0,1	0,5%
Matematik och statistikutbildning	22,7	21,2	1,5	6,6%
Datavetenskaplig utbildning	21,9	19,7	2,2	10,0%
Fysikerutbildning	20,4			
<u>Teknik och tillverkning:</u>				
Arkitektutbildning	20,9	20,9	0,0	0,0%
Civilingenjörsutbildning	25,4	23,8	1,6	6,3%
Högskoleingenjörsutbildning	21,9	20,3	1,6	7,3%
<u>Lant- och skogsbruk samt djursjukvård:</u>				
Agronom- och hortonomutbildning	20,4	18,7	1,7	8,3%
Veterinärutbildning	20,8	20,8	0,0	0,0%
<u>Hälsa- och sjukvård samt social omsorg:</u>				
Läkarutbildning	28,7	27,9	0,8	2,8%
Tandläkarutbildning	22,9	22,4	0,5	2,2%
Tandhygienistutbildning		16,6		
Biomedicinsk analytikerutbildning	17,3	17,3	0,0	0,0%
Fysioterapeututbildning	17,6	17,2	0,4	2,3%
Arbetsterapeututbildning		16,7		
Apotekarutbildning	21,7	21,2	0,5	2,3%
Socionomutbildning	19,2	18,5	0,7	3,6%
Samtliga akademiker	23,4	19,7	3,7	15,8%
Gymnasiutbildningar - jämförelsegrupper				
Samhällsvetenskapliga programmet (SP)	19,8	16,8	3,0	15,2%
Naturvetenskapliga programmet (NV)	20,2	17,0	3,2	15,8%
Totalt SP och NV	19,9	16,8	3,1	15,6%

Siffrorna är avrundade. Gruppen "samtliga akademiker" avser alla i databasen som har en högskoleexamen om minst tre år (exklusive forskarutbildade), sammanlagt cirka 715 000 personer. Det finns för få kvinnliga fysiker och manliga tandhygienister och arbetsterapeuter i dataunderlaget för att en tillförlitlig livslön ska kunna beräknas

Utbildningens avkastning för kvinnor och män

För att belysa lönsamheten av olika utbildningar kan avkastningen i form av internräntor beräknas. Metoden räknar fram den procentuella avkastningen, internräntan, för en investering. Vid beräkningen jämförs nettolivslönen för var och en av högskoleutbildningarna med den för relevant gymnasieutbildning. Det blir alltså två alternativ som ställs mot varandra, karriären med högskoleutbildning mot den alternativa karriär man skulle haft om man hade börjat jobba direkt efter avslutat gymnasium. Internräntorna beräknas separat för kvinnor och män, d v s män med akademisk utbildning jämförs med män med gymnasieutbildning och kvinnor med akademisk utbildning jämförs med kvinnor med gymnasieutbildning. Beräkningarna tar också hänsyn till att löner som erhålls vid olika tidpunkter i livet inte är likvärdiga. De framtida inkomsterna diskonteras vilket betyder att alla livets löneutbetalningar räknas om till nutid.

En nackdel med metoden är att internräntan inte alltid går att beräkna. Den vanligaste orsaken till det är att intäkterna aldrig når upp till samma nivå som kostnaderna. I det här fallet kan det illustreras med en situation då lönerna för en akademikergrupp aldrig når upp till de gymnasieutbildades löner. En förutsättning för att internräntan ska kunna beräknas är att de jämförda lönekurvorna korsar varandra någon gång under livet.

Tabell 2 redovisar internräntor för kvinnliga och manliga akademiker med olika utbildningsinriktningar. Internräntan för samtliga manliga akademiker som ingår i studien är 8,2 procent. För kvinnliga akademiker är lönsamheten något högre, 8,7 procent. Men skillnaderna mellan olika utbildningar är stora. Avkastningen skiljer sig också åt mellan kvinnor och män som har samma utbildning.

För män har kemist och geovetenskaplig utbildning en negativ avkastning. Dessutom är många av de undersökta utbildningarna så olönsamma för männen att det inte går att beräkna någon internränta. Det handlar om samtliga undersökta lärarutbildningar och samtliga undersökta utbildningar inom humaniora och konst. Det går inte heller att beräkna internräntan för män med biologutbildning, samt för flera utbildningar inom vårdområdet. Resultaten för dessa utbildningar beror bland annat på att gymnasieutbildade män har relativt god livslön och att möjligheterna för karriär och löneutveckling är relativt svaga för de män som läst dessa utbildningar.

När kvinnor jämförs med kvinnor är det tydligt att akademisk utbildning är positivt för livslönen, nästan oavsett vilken inriktning som väljs. För kvinnor har endast fyra av de undersökta utbildningsinriktningarna negativ avkastning men för tre av dem handlar det bara om några tiondelar vilket innebär

att de som läser konstnärlig utbildning, tandhygienist- och arbetsterapeututbildning nästan går plus minus noll över livet. Biblioteks- och informationsvetenskaplig utbildning är något mer olönsam med en avkastning på minus 1,3 procent.

De utbildningar som har högst avkastning för kvinnor är läkare, tandläkare, ekonom, jurist, högskole- och civilingenjör, systemvetenskap, matematik/statistik och apotekare som samtliga har internräntor som är över tio procent. Dessa utbildningar har i de flesta fall också relativt hög avkastning för manliga akademiker. Men det finns andra utbildningar där lönsamheten är betydligt lägre för manliga akademiker, exempelvis psykolog, socionom och journalistik/media. Det är också stora skillnader för lärarutbildningarna. Kvinnor med olika lärarutbildningar har en avkastning på mellan 3,5 och 6,1 procent medan männens avkastning inte går att beräkna. Även för de med geovetenskaplig och kemistutbildning är skillnaden i avkastning stor mellan kvinnor och män. Akademiska

utbildningar som leder till arbeten med relativt låga löner blir mer olönsamma för manliga akademiker då deras jämförelsegrupp har högre livslöner än den grupp som kvinnliga akademiker jämförs med.

Män tjänar mer än kvinnor i reda pengar, men inom alla undersökta utbildningsinriktningar är ändå avkastningen högre för kvinnor än för män. Även om kvinnor vanligtvis inte når upp till männens lönenivåer så har de större ekonomisk avkastning av en akademisk examen än män har. Till viss del beror det på att kvinnor har ett lägre inkomstbortfall under studietiden än män (och därmed en lägre investeringskostnad för högre studier). Det beror i sin tur på att gymnasieutbildade män har högre löner än gymnasieutbildade kvinnor redan i unga år. Men den viktigaste förklaringen till kvinnors högre avkastning av högskolestudier är att män kan få relativt bra löner utan högskoleutbildning medan för kvinnor krävs det ofta en högskoleutbildning för en god löneutveckling.

Män tjänar mer än kvinnor i reda pengar, men inom alla undersökta utbildningsinriktningar är ändå avkastningen för kvinnor högre än för män.

Tabell 2
Utbildningsinriktning

	Intern- ränta män	Intern- ränta kvinnor
<u>Pedagogik och lärarutbildning:</u>		
Lärarutbildning för grundskolans tidigare år	--	4,1
Ämneslärarutbildning, allmänna ämnen	--	5,5
Lärarutbildning, praktisk-estetiska ämnen	--	3,5
Yrkeslärarutbildning	--	6,1
<u>Humaniora och konst:</u>		
Humanistisk utbildning	--	2,0
Konstnärlig utbildning	--	-0,5
Teologisk utbildning	--	4,0
Biblioteks- och informationsvetenskaplig utb	--	-1,3
<u>Samhällsvetenskap, juridik m m:</u>		
Ekonomutbildning	11,1	12,2
Personal/beteendevetarutbildning	3,0	8,0
Juristutbildning	10,8	13,4
Journalistik och medievetenskaplig utbildning	1,1	9,9
Psykologutbildning	0,9	9,2
Samhällsvetar- och förvaltningsutbildning	4,2	8,0
<u>Naturvetenskap, matematik och data:</u>		
Biologutbildning*	--	3,8
Systemvetenskaplig/allmän datautbildning	8,1	11,8
Geovetenskaplig utbildning*	-6,2	5,4
Kemistutbildning*	-4,2	5,0
Matematik och statistikutbildning*	6,7	10,3
Datavetenskaplig utbildning*	4,5	5,3
Fysikerutbildning*	0,6	
<u>Teknik och tillverkning:</u>		
Arkitektutbildning*	2,3	8,8
Civilingenjörsutbildning*	11,1	12,6
Högskoleingenjörsutbildning*	9,7	12,8
<u>Lant- och skogsbruk samt djursjukvård:</u>		
Agronom- och hortonomutbildning*	0,5	4,0
Veterinärutbildning*	1,5	7,5
<u>Hälso- och sjukvård samt social omsorg:</u>		
Läkarutbildning*	12,8	14,6
Tandläkarutbildning*	6,6	10,9
Tandhygienistutbildning		-0,6
Biomedicinsk analytikerutbildning*	--	1,4
Fysioterapeututbildning	--	1,9
Arbetssterapeututbildning	--	-0,1
Apotekarutbildning*	6,3	10,6
Socionomutbildning	--	7,9
Samtliga akademiker	8,2	8,7

Siffrorna är avrundade. -- innebär att det inte varit möjligt att beräkna internräntan. Det finns för få kvinnliga fysiker och manliga tandhygienister och arbetsterapeuter i dataunderlaget för att en tillförlitlig livslön ska kunna beräknas. Internränteberäkningarna baseras på nettolönen, d v s studiemedel och skatt inkluderas. Gruppen "samtliga akademiker" avser alla i databasen som har en högskoleexamen om minst tre år (exklusive forskarutbildade), sammanlagt cirka 715 000 personer. Samtliga akademiker jämförs med både NV- och SP-programmen. * Jämförs med utbildade från NV-programmet. Övriga utbildningar har jämförts med utbildade från SP-programmet.

Avslutande kommentarer

Denna rapport visar att kvinnor har lägre genomsnittlig livslön än män. Det gäller för kvinnor totalt och för nästan alla undersökta utbildningsinriktningar. Rapporten visar också att när högskoleutbildade kvinnor jämförs med gymnasieutbildade kvinnor och högskoleutbildade män jämförs med gymnasieutbildade män har kvinnor högre avkastning på sin högskoleutbildning. Kvinnor tjänar alltså mer på att läsa på högskolan än män gör. Men det beror inte på att kvinnliga akademiker har höga löner utan på att gymnasieutbildade kvinnor från högskoleförberedande program som inte läser vidare har relativt låga löner.

Det finns en mängd faktorer som kan påverka både studievalet och löneskillnaderna. Sannolikt är många unga kvinnor väl medvetna om att de behöver en examen från högskolan för att få en bra lön samtidigt som unga män ofta vet att de kan få en bra lön utan högre utbildning. Detta kan förklara varför vi har kvinnor i majoritet på i stort sett alla högskoleutbildningar utom de tekniska.¹³

En annan faktor som kan påverka lönsamheten för högre utbildning är hur löneutvecklingen för jämförelsegrupperna med gymnasieutbildade män och kvinnor kommer att se ut framöver. I tabell 1 ser vi att män som gått det samhällsvetenskapliga eller naturvetenskapliga programmet och sedan valt att inte läsa vidare på högskolan har ungefär samma genomsnittliga livslön som högskoleutbildade kvinnor. Detta kan komma att förändras. I och med högskolans utbyggnad har en allt större andel av befolkningen en högskoleutbildning. Detta gör det möjligt för arbetsgivarna att ställa allt högre utbildningskrav vilket kan försämra arbetsmarknadssituationen för de som har ett högskoleförberedande gymnasieprogram som högsta utbildning.

Å andra sidan kan expansionen av högre utbildning leda till ett överskott av akademiker på arbetsmarknaden, vilket kan medföra en lägre löneökningstakt

för den gruppen. Detsamma gäller om högskolans utbildningar inte lever upp till kvalitetskraven eller om arbetsgivarna efterfrågar kompetenser som högskoleutbildning inte ger.¹⁴ Det är möjligt att utvecklingen kommer att variera mellan utbildningsinriktningar vilket skulle innebära att manliga och kvinnliga akademikers löner kan påverkas olika mycket vilket i sin tur skulle kunna påverka både livslöneskillnader och lönsamhet.

Sacos livslönerapport 2020 visade att många av de olönsamma utbildningarna var kvinnodominerade och ledde till yrken i offentlig sektor. I den rapporten gjordes en känslighetsanalys där slutsatsen var att varken höjning av studiemedel, senarelagd pensionsålder eller förkortade utbildningar var framkomliga vägar för att utbildningarna skulle bli lönsamma. Det som skulle ha störst möjlighet att öka lönsamheten var höjda löner.¹⁵ Känslighetsanalysen ger en vink om att det är höjda löner för kvinnodominerade akademiker yrken som är den viktigaste faktorn även för att förändra relationen mellan mäns och kvinnors livslöner.¹⁶ Sacos tidigare rapporter har dessutom visat på betydelsen av karriärvägar, lönespridning, chefskap och vilken sektor man arbetar i. Deltidsarbete och fördelningen av föräldradighet och VAB är andra viktiga faktorer som påverkar lönen och löneutvecklingen.¹⁷ Åtgärder inom dessa områden skulle inte bara kunna påverka livslöneskillnaderna för totalen, utan skulle även kunna bidra till minskade skillnader mellan män och kvinnor som har samma utbildning.

Individen kan till viss del påverka sin egen livslön genom de val som den gör vad gäller utbildning, jobb och familj. Men politiker och arbetsgivare, såväl privata som offentliga, har ett stort ansvar för att exempelvis synliggöra och värdera kvinnors utbildning och kompetens och för att skapa goda förutsättningar för ett jämställt föräldraskap. Då ökar också förutsättningarna för jämställda livslöner.¹⁸

¹³ UKÄ 2020.

¹⁴ För en diskussion om högskolepremierna och dess utveckling över tid, se t ex Regnér och Simonsen 2016.

¹⁵ Ljunglöf och Simonsen 2020.

¹⁶ Teoretiskt skulle även en lägre andel kvinnor eller en högre andel män på utbildningar som leder till relativt låga löner minska den totala löneskillnaden mellan könen. Då många av dessa utbildningar leder till yrken i offentlig sektor där det idag är brist på personal ter det sig inte som en förstahandslösning att förorda ett minskat antal kvinnor som söker dessa utbildningar då det dessutom historiskt sett visat sig vara väldigt svårt att öka andelen män. Höjda löner skulle dessutom kunna öka attraktiviteten hos yrket och locka både fler män och kvinnor att söka utbildningarna.

¹⁷ Se t ex Andrén 2018, Andrén och Pokarzhevskaya 2017, Granqvist (red) 2013 och Ljunglöf 2017.

¹⁸ För en längre diskussion om hur ett jämställt arbetsliv kan skapas, se Saco 2015.

Litteraturförteckning

Andrén, T. (2018) Löneskillnader mellan yrken och den könsuppdelade arbetsmarknaden. Saco.

Andrén, T. och Pokarzhevskaya, G. (2017) Förklarat och oförklarat mellan kvinnor och män. Löneskillnader bland Sacoförbundens medlemmar. Saco.

Granqvist, L. (red) (2013) Lönespridning. SNS Förlag.

Ljunglöf, T. (2017) Föräldraskap och karriär. Hur frånvaron från arbetsmarknaden påverkar akademikers karriärmöjligheter. Saco.

Ljunglöf, T. och Simonsen, L. (2020) Lönar sig högre utbildning? Livslönerapport 2020. Saco.

Regner, H. och Simonsen, L. (2016) Högskoleutbildning lönar sig allt sämre. Saco.

Medlingsinstitutet (2020) Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2019. Vad säger den officiella lönestatistiken? Medlingsinstitutet

OECD (2020) Education at a glance 2020: OECD indicators. OECD Publishing.

Saco (2015) Så skapar vi ett jämställt arbetsliv. Saco.

UKÄ (2020) Universitet och högskolor. Årsrapport 2020. Universitetskanslersämbetet.

World Bank (2020) Women, Business and the Law 2020. Washington, DC: World Bank.

Saco, Sveriges akademikers centralorganisation, är den samlande organisationen för Sveriges akademiker. Vi är en partipolitiskt obunden facklig centralorganisation. Sacos 21 självständiga förbund företräder yrkes- och examensgrupper från hela arbetsmarknaden, inklusive egenföretagare. Något som förenar våra medlemsförbund är akademisk utbildning, kunskap, kompetens och yrkes stolthet. Totalt är över 700 000 akademiker medlemmar. Som företrädare för Sveriges akademiker är det självklart för Saco att ständigt påverka kunskapsnivån i Sverige. Utbildning och forskning som ger kunskap är en investering för såväl samhället som individen och är en av de viktigaste faktorerna för tillväxt och utveckling av ett samhälle.